

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Vtrum charitas sit in voluntate sicut in subiecto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

ta, nisi referatur ad finale, & perfectum bonum. Et fm hoc simpliciter uera uirtus sine charitate eē nō pōt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ actus alicui? charitate carens pōt esse duplex. Vnus quidem fm hoc, q̄ caritate caret, utpote cum facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate. Et talis actus sēper est malus, sicut Aug. * dicit in 4. contra Iulianū, q̄ actus infidelis, in quantum est infidelis, semper est peccatum, etiam si nudū operiat, uel quicquid aliud huiusmodi faciat, ordinans ad finē suā infidelitatis.

Alius autem potest esse actus charitate carens non secundum id, q̄ charitate caret, sed secundum quod habet aliquod aliud donum Dei, uel fidem, uel sp̄, uel etiam naturā bonum, quod non totum per peccatum tollitur, ut supra dictum * est. Et secundum hoc sine charitate potest quidem esse, aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem.

AD SECUNDVM Dicendum, q̄ cum finis se habeat in agibilibus, sicut principiu in speculabilibus, sicut non potest esse simpliciter uera scientia, si desit recta estimatio de primo & inde monstrabili principio: ita non potest esse simpliciter uera iustitia, aut uera castitas, si desit ordinatio debita ad finem, quā est per charitatem, quantum cumq; aliquis se recte circa alia habeat.

AD TERTIVM Dicendū, quod scientia, & ars de sui rōne important ordinem ad aliquod particulare bonum, non autem ultimum finem humanā uitā, sicut uirtutes morales, quā simpliciter faciunt hominem bonum, ut supra dictum * est: & ideo nō est similis ratio.

li. 4. c. 3. 10. 7.

q. 10. ar. 4. & 1. 2. q. 87. art. 1. & 2.

In corp. ar. & 3. q. 57. & q. 66. ar. 7.

Super quāst. tertie ar. secundum ordinem.

ARTICVLVS VIII.

Utrum charitas sit forma uirtutum.

IN ar. 8. aduerte q̄ uirtutes alie, ut ex supradictis patet, dupliciter sumi possunt. Primo, ut sunt uirtutes in proprio genere, & sic charitas non est earum forma, respectu intellectuum nullam (proprie loquendo) scio formam.

Alio ergo modo sumuntur, uelut uirtutes simpliciter apud theologum. Et sic quia habent quod sunt uirtutes in ordine ad actus formatos, ut in litera dicitur, & formatio est ex charitate ordinante omnium uirtutum actus in finem ultimum simpliciter: ideo charitas est forma uirtutum tanquam constituens eas in esse uirtutis simpliciter. Non solum igitur charitas informat effectiue, quia imperat & ordinat, hoc enim commune est omni imperanti & ordinanti: sed quia participatio passiuā imperii, & ordinationis suę est uelut forma constituens actus alios in

Supra q. 4. ar. 3. & 3. di. 23 q. 3. ar. 1. q. 1. & di. 27. q. 2. ar. 4. q. 3. & ueri. q. 14. ar. 1. & uig. q. 4. ar. 7.

* li. 2. Phys. tex. 70. 10. 2. 7. Ex li. 2. in Luc. in li. re. dicitur magister ludæorum in fine collig. 5. & re. e. 4. se. 1. dist. 24. para. C.

ma actus consequitur formā agētis: unde oportet q̄ in moralibus id quod dat actui ordinem ad finem, det ei & formam. Manifestū est autem secundum prædicta, q̄ per charitē ordinantur actus omnium aliarum uirtutum ad ultimum finem. Et secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum uirtutum: & pro tanto dicitur esse forma uirtutum. Nam & ipse dicitur in ordine ad actus formatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ charitas non potest esse forma aliarum uirtutum non quod simpliciter, aut essentialiter, sed magis effectiue, scilicet omnibus formam imponit modum * prædictum.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ charitas paratur fundamento & radici, in quantum sustentantur, & nutriuntur omnes alie uirtutes secundum rationem, quā fundamentum habent rationem causā materialis.

AD TERTIVM dicendum, quod dicitur finis aliarum uirtutum, quia omnes uirtutes ordinantur ad finem suum. Et quia materiam se concipit ex alio, ex hac ratione dicitur finem uirtutum, quia ex appetitu finis uirtutum actus aliarum uirtutum, imperando ipsas.

QVAESTIO XXIII.

De charitatis subiecto, in duodecim articulis.

DEINDE considerandum est de subiecto in comparatione ad subiectum. ET CIRCA hoc queruntur tria. Primo, Utrum charitas sit in uoluntate in subiecto.

Secundo, Utrum charitas cauetur in actibus præcedentibus, uel ex infusione naturalium.

Tertio, Utrum infundatur secundum naturalium.

Quarto, Utrum augeatur in habentibus.

Quinto, Utrum augeatur per additum actuum.

Sexto, Utrum quolibet actu augeatur.

Septimo, Utrum augeatur in intentione.

Octauo, Utrum charitas uia possit esse.

Nono, De diuersis gradibus charitatis.

Decimo, Utrum charitas possit diminui.

Vndecimo, Utrum charitas semel habita peccati mortalitatis.

Duodecimo, Utrum amittatur per peccatum mortalitatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum uoluntas sit subiectum charitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Voluntas non sit subiectum charitatis. n. amor quidam est: sed amor secundum philosophum est in concupiscibili: ergo & charitas concupiscibili, & non in uoluntate.

2. Præ. Charitas est principalissima uirtus supra dictum * est: sed subiectum uirtutum ergo uidetur quod charitas sit in ratione uoluntate.

3. Præ. Charitas se extendit ad omnes uirtutes, secundum illud 1. ad Cor. 13. Charitas in charitate fiant: sed principia humanorum

AD OCTAVVM sic proceditur. Vt, q̄ charitas nō sit forma uirtutum. Forma n. alicuius rei uel est exemplaris, uel essentialis: sed charitas non est forma exemplaris aliarū uirtutū, quia sic oporteret, q̄ alie uirtutes essent eiusdem speciei cum ipsa. similiter et nō ē forma essentialis aliarū uirtutū, quia nō distinguere ab aliis: ergo nullo mō ē forma uirtutū.

2. Præ. Charitas comparat ad alias uirtutes ut radix & fundamentum, fm illud Ephes. 3. In charitate radicati & fundati. Radix autē, uel fundamentū non hēt rōnem forme, sed magis rōnē materiæ, quia ē prima pars i generatiō: ergo charitas non est forma uirtutū.

3. Præ. Forma, & finis, & efficiēs nō coincidunt in idē numero ut patet in 2. Phys. sed charitas dī finis, & mater uirtutum ergo nō debet dici forma uirtutum.

SED CONTRA est, q̄ Ambr. dicit charitatē eē formā uirtutū.

RESPON. Dicendū, q̄ in moralibus forma actus attendit principaliter ex parte finis: cuius rō est, quia principium moralium actuum est uoluntas, cuius obiectū, & quasi forma, est finis. Semper autē for-

est liberum arbitrium. ergo videtur quod charitas maxime sit in libero arbitrio, sicut in subiecto, & non in voluntate.

SED CONTRA est, quod obiectum charitatis est bonum, quod etiam est obiectum voluntatis. ergo charitas est in voluntate sicut in subiecto.

RESPON. Dicendum, quod cum duplex sit appetitus, sensitiuus scilicet & intellectiuis, qui dicitur voluntas, ut in 1. habitum est, vtriusque obiectum est bonum, sed diuersimode. Nam obiectum appetitus sensitiui est bonum per sensum apprehensum: obiectum vero appetitus intellectiui, vel voluntatis, est bonum sub communi ratione boni, prout est apprehensibile ab intellectu. Charitatis autem obiectum non est aliquod bonum sensibile, sed bonum diuinum, quod solo intellectu cognoscitur. Et ideo charitatis subiectum non est appetitus sensitiuus, sed appetitus intellectiuis, id est, voluntas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod concupiscibilis est pars appetitus sensitiui, non autem appetitus intellectiui, ut in 1. ostensum est: unum amor, qui est in concupiscibili, est amor sensitiui boni. Ad bonum autem diuinum, quod est intelligibile, concupiscibilis se extendere non potest, sed sola voluntas. Et ideo concupiscibilis, subiectum charitatis esse non potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod voluntas etiam secundum Philosophum in 3. de Anima, in ratione est: & ideo per hoc, quod charitas est in voluntate, non est aliena a ratione. Tamen ratio non est regula charitatis, sicut humanarum virtutum, sed regula dei sapientia, & excedit regulam rationis humanae, secundum illud Ephe. 3. Super eminentem scientiam charitatem Christi. Vnde non est in ratione sicut in subiecto, sicut prudentia, neque sicut in regulante, sicut iustitia, vel temperantia: sed solum per quandam affectionem voluntatis ad rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod liberum arbitrium non est alia potentia a voluntate, ut in 1. dictum est: & tamen charitas non est in voluntate secundum rationem lib. arbitrii, cuius actus est eligere. Electio enim est eorum, que sunt ad finem: voluntas autem est ipsius finis, ut dicitur in 3. Eth. Vnde charitas, cuius obiectum est finis ultimus, magis debet dici esse in voluntate, quam in libero arbitrio.

ARTICVLVS II.

Utrum charitas causetur in nobis ex infusione.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod charitas non causetur in nobis ex infusione. Illud enim quod est commune omnibus creaturis, naturaliter hominibus inest: sed sicut Dion. dicit in 4. c. de Diu. no. Omnibus diligibile & amabile est bonum diuinum, quod est obiectum charitatis. ergo charitas inest nobis naturaliter, & non ex infusione.

¶ 1. Præ. Quæto aliquid est magis diligibile, ræto facilius diligitur: sed Deus est maxime diligibilis, cum sit summe bonus. ergo facilius est ipsum diligere, quam alia: sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. ergo nec etiam ad diligendum Deum.

¶ 2. Præ. Apostolus dicit I ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: sed hæc tria pertinent ad actus humanos. ergo charitas causetur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infusione.

SED CONTRA est, quod Apostolus dicit Ro. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

RESPON. Dicendum, quod sicut dictum est. Charitas est amicitia quedam hominis ad Deum, fundata super communicationem beatitudinis æternæ. Hæc autem communicatio non est secundum bona naturalia, sed secundum dona gratuita: quia, ut dicitur Ro. 6. Gratia Dei, vita æterna. unde & ipsa charitas facultatem naturæ excedit. Quod autem excedit naturæ facultatem, non potest esse neque naturale, neque per potentias naturales acquisitum: quia effectus naturalis non transcendit suam causam. Vnde charitas non potest neque naturaliter nobis inesse, neque per vires naturales est acquisita, sed per infusionem Spiritus sancti, qui est amor Patris & Filii, cuius participatio in nobis est ipsa charitas causata, sicut supra dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Dionys. loquitur de dilectione Dei, quæ fundatur super communicationem naturalium bonorum: & ideo naturaliter omnibus inest: sed charitas fundatur super quadam communicatione supernaturali: unde non est similis ratio.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut Deus, secundum se, est maxime cognoscibilis, non tamen a nobis propter defectum nostræ cognitionis, quæ dependet a rebus sensibilibus: ita et Deus in se, est maxime diligibilis, in quantum est obiectum beatitudinis. Sed hoc modo non est maxime diligibilis a nobis, propter inclinationem affectus nostri ad visibilia bona. Vnde patet, quod ad Deum maxime diligendum hoc modo, necesse est quod nostris cordibus etiam charitas infundatur.

AD TERTIUM dicendum, quod cum charitas dicitur in nobis procedere ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, hoc referendum est ad actum charitatis, qui ex præmissis excitatur. Vel etiam hoc dicitur, quia huiusmodi actus disponunt hominem ad recipiendum charitatis infusionem. Et similitur etiam dicendum est de eo, quod Aug. dicit, quod timor introducit charitatem: & de hoc quod dicitur in glo. Matth. 1. quod fides generat spem, & charitatem.

ARTICVLVS III.

Utrum charitas infundatur secundum capacitatem naturalium.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod charitas infundatur secundum capacitatem naturalium. Dicitur enim Matth. 25. quod dedit unicuique secundum propriam uirtutem: sed charitatem nulla uirtus præcedit in homine, nisi naturalis: quia sine charitate nulla est uirtus, ut dictum est. ergo secundum quantitatem uirtutis naturalis infunditur homini charitas a Deo.

¶ 1. Præ. Omnium ordinatorum ad inuicem secundum proportionem naturæ primo: sicut uidemus, quod in rebus naturalibus forma proportionatur materiæ: & in donis gratuitis gloria proportionatur gratiæ: sed charitas, cum sit perfectio naturæ, comparatur ad capacitatem naturalem, sicut secundum ad primum. ergo uidetur quod charitas infundatur secundum naturalium capacitatem.

¶ 1. q. præc. 27. tica.

D. 311.

q. præc. ar. tica.

¶ Tra. 2. 9. Cano. 102. ante med. rom. 9. Glo. inter linearis, ibi dem.

¶ Super quest. uiginti quarta articulo tertium.

IN ar. 3. q. 2. omnis dubium occurrit simpliciter, & ad hominem. Nam author in primo sentent. dist. 17. q. 1. ar. 8. mensurat charitatem secundum conatum recipiendi. Et ratio dicitur, quod cum charitas infundatur a Deo in creatura rationali, ex parte utriusque, scilicet agentis, & recipientis mensuretur. Author autem in corpore articuli solum Dei uoluntatem mensuram charitatis ponit.

¶ 2. Præ. Quæto aliquid est magis diligibile, ræto facilius diligitur: sed Deus est maxime diligibilis, cum sit summe bonus. ergo facilius est ipsum diligere, quam alia: sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. ergo nec etiam ad diligendum Deum.

¶ 3. Præ. Apostolus dicit I ad Tim. 1. Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta: sed hæc tria pertinent ad actus humanos. ergo charitas causetur in nobis ex actibus præcedentibus, & non ex infusione.

¶ 4. Præ. Quæto aliquid est magis diligibile, ræto facilius diligitur: sed Deus est maxime diligibilis, cum sit summe bonus. ergo facilius est ipsum diligere, quam alia: sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. ergo nec etiam ad diligendum Deum.

¶ 5. Præ. Quæto aliquid est magis diligibile, ræto facilius diligitur: sed Deus est maxime diligibilis, cum sit summe bonus. ergo facilius est ipsum diligere, quam alia: sed ad alia diligenda non indigemus aliquo habitu infuso. ergo nec etiam ad diligendum Deum.

q. præc. ar. 7.

1. q. 62. ar. 6. Et 1. dist. 17. q. 1. artic. 2. Et 3. dist. 33. q. 1. ar. 4.

¶ Ad euidenciam huius scito, quod dupliciter assignari potest causa quantitatis charitatis. 1. simpliciter, & ex suppositione. Si quaeritur causa simpliciter, sic est sola uoluntas Dei diuides singulis, prout uult.